

Araştırma Makalesi

Eğitimde Şiddet ve Şiddeti Azaltma

Hacı Hüseyin Taşar (Dr. Öğr. Üyesi)
Adıyaman Üniversitesi Eğitim Fakültesi
htasar@adiyaman.edu.tr
Orcid: 0000-0001-9563-0440

Başvuru Tarihi: 25.04.2019
Yayına Kabul Tarihi: 13.06.2019
Yayınlanma Tarihi: 22.07.2019
DOI: 10.17680/erciyesiletisim.557870

Taşar, H. H. (2019). Eğitimde Şiddet ve Şiddeti Azaltma. *Erciyes İletişim Dergisi*, 6 (2), 899-912.
DOI: 10.17680/erciyesiletisim.557870

Öz

Şiddet, bireyin zihinsel, ahlaki ve bedeni gelişimini durduran veya geriye götüren fiziksel ve ruhsal travmalara neden olan, kişinin toplumsal yaşama katılımını engelleyen olaylardır. Eğitimde şiddet, öğrencinin öğrenciye; öğrencinin öğretmen veya yöneticiye; öğrenci olmayan kişilerin, öğrenci, öğretmen ve yöneticilere; yönetici, öğretmen ve diğer çalışanların öğrencilere uyguladığı fiziksel, psikolojik ve cinsel türden olumsuz davranışlardır. Bu araştırmanın amacı, okulda şiddetin nedenlerini; kişi, aile ve okul bağlamında ortaya koymaktır. Araştırma tarama modelinde bir çalışma olup, araştırma verileri, anket formu kullanılarak toplanmıştır. Çalışmada 2018-2019 öğretim yılında Adıyaman merkez ilçede bulunan biri özel diğeri devlet lisesi olan iki okulun son sınıfında okuyan 100 öğrencinin, okulda şiddete ilişkin görüşleri alınmıştır. Araştırmada elde edilen veriler, SPSS 15.0 istatistik programı yardımıyla, yüzde hesaplamaları yapılarak çözümlenmiştir. Araştırmada; iki öğrenciden en az birinin şiddet olayına karıştığı; şiddete neden olarak daha çok “öğrenciler” ve “karşı cinsle ilgili meseleler” gösterildiği; özel lise öğrencilerinin şiddeti daha çok çevreden, devlet lisesi öğrencilerinin ise “medyada” ve “okulda” gözledikleri; okullarda şiddetin kaynağının daha çok öğrenci, öğretmen ve yönetici tutumu olduğu, sonuçlarına ulaşılmıştır. Her iki okulda da şiddet olaylarında öğrencilerin hem özne hem de nesne konumunda oldukları, şiddetin ikinci sırada öznesi ise devlet lisesinde; yönetici ve öğretmenlerin, özel lisede ise daha çok öğretmenlerin, olduğu görülmüştür. Okullarda şiddeti azaltmak için sosyal ve sportif faaliyetlere ağırlık verilerek, şiddete eğilimli öğrencilerin enerjilerinin bu alanlarda tüketilmesi sağlanabilir. Araştırmada şiddetin öznesi olarak, öğrencilerden sonra, öğretmenler ve okul yöneticileri gelmektedir. Bu bağlamda il ve ilçe milli eğitim müdürlükleri bünyesinde, okullardaki şiddeti izleme ve değerlendirme kulları oluşturularak, şiddet uygulayan veya eğilimi olan öğretmen ve yöneticilere dönük önlemler/ yaptırımlar devreye konabilir.

Anahtar Kelimeler: Eğitim, Şiddet, Özel Okul, Devlet Okulu.

Research Article

Violence in Education and Reduce Violence

Hacı Hüseyin Taşar (Asst. Prof. Dr.)
Adıyaman University Faculty of Education
htasar@adiyaman.edu.tr
Orcid: 0000-0001-9563-0440

Date Received: 25.04.2019
Date Accepted: 13.06.2019
Date Published: 22.07.2019
DOI: 10.17680/erciyesiletisim.557870

Abstract

Violence is described as the incidents that stop individuals' mental, moral, and physical developments or retard them, that cause physical or psychological traumas and prevent the individual from participating in social life. Violence in education is seen as negative behaviour like physical, psychological and sexual behavior displayed by students against students; by students against teachers or administrators; by non-students against students, teachers and administrators; by administrators, teachers and other employees against students. The purpose of this study is to reveal the causes of violence in schools in the context of individual, family, and school. The research is based on descriptive analysis and the data have been collected by using questionnaire forms. The opinions of 100 students on violence in schools who study in the final year of two schools, one of which is private and the other is public in the center of Adıyaman city in the 2018-2019 education year have been received. In the research, a questionnaire form has been used as the data collection tool. The data obtained from the research have been analyzed through percentage calculations by using SPSS 15.0 statistic program. The research has concluded that one out of two students is involved in violence, that the cause of violence mostly stems from the 'issues about the opposite sex', that students of private schools generally observe violence from their environments, whereas students of public schools observe it from mass media and school, that most students see violence as a 'behavior that needs to be avoided', that they attribute the cause of violence to 'poor education', that the root of violence in schools is students, school administrators, and teachers' attitudes. In this sense, it is recommended that school administrations should conduct research on how the teachers who work in their schools and school administrators describe violence, on what their approaches toward preventing violence are, and on how they will provide education to those who need it.

Keywords: Education, Public School, Private School, Violence.

1. Giriş

Dünya Sağlık Örgütü, şiddeti; bireyin kendine veya çevresindekilere kasıtlı olarak uyguladığı; sözlü, fiziksel ve cinsel türden davranışlar, olarak tanımlamaktadır. Eğitimde şiddet ise bireyin zihinsel, sosyal ve fiziksel gelişimini durduran veya geriye götüren, kişinin toplumsal yaşama katılımını olumsuz etkileyen olaylar bütünüdür (Milli Eğitim Bakanlığı [MEB], 2018).

Eğitim kurumlarında, öğrencinin öğrenciye; öğrencinin, öğretmen veya yöneticiye; öğrenci olmayan kişilerin, öğrenci, öğretmen veya yöneticiye; veli, yönetici, öğretmen ve diğer çalışanların öğrencilere şiddet uyguladığı bilinen bir gerçektir. Son zamanlarda eğitimde şiddet olayları, yükseköğretim kurumlarına da sıçrayarak, farklı bir boyut kazanmıştır. Üniversitelerde; dekanlara, bölüm başkanlarına ve öğretim elamanlarına yönelik şiddetin boyutu cinayetlerle sonuçlanır noktaya gelmiştir.

1.1. Şiddet Türleri

Kaliforniya İş Güvenliği ve Sağlığı İdaresi'nin geliştirdiği sınıflamaya göre kaynağına veya saldırgan kişiye göre şiddetin dört türü mevcuttur (Cal/OSHA, 1995: 1). Bunlar:

1. Herhangi bir kurum veya kuruluşla ilişkisi bulunmayan bireylerin, nakit para ve değerli eşyaları ele geçirme amacına dönük olarak yaptıkları eylemler.
2. Herhangi bir kurum veya kuruluşta çalışan iş görenlere, müşteri konumunda bulunan kişiler veya yakınları tarafından yapılan saldırılar.
3. Bir kurum veya kuruluşta çalışanların amirlerine, kendisi ile aynı statüde olan kişilere veya alt kademedede bulunan iş arkadaşlarına uyguladığı şiddet türüdür.
4. Aile içerisinde veya okulda fiziksel veya psikolojik olarak güçlü olan bireylerin, zayıf olanlara uyguladığı şiddet türüdür.

Uygulanma biçimine göre şiddetin; ekonomik, fiziksel, psikolojik ve cinsel olmak üzere dört türü bulunmaktadır. Fiziksel şiddet, dayak atma, tekmeleme, tokat atma, çekme, itme, ısırma gibi eylemleri içermektedir (Pınar ve Pınar, 2012). Psikolojik şiddet ise fiziksel güç kullanılarak bir kişi veya grup üzerinde baskı oluşturma türündeki davranışlardır. Psikolojik şiddet türleri arasında; sözel şiddet, yıldırma/mobbing ve cinsel taciz en yaygın olanlardır.

Sözlü şiddet: Azarlama, aşağılama, hakaret, sövme, tehdit gibi sözlü ifadeleri içermektedir (Yeşilbaş, 2016). Psikolojik yıldırma: Bir kişinin bir veya birden çok kişi tarafından, ahlak dışı bir dil kullanılarak sistemli ve sürekli olarak uygulanan psikolojik baskı türüdür (Özdemir ve diğerleri, 2013).

Cinsel şiddet: Kişinin korkmasına, aşağılanmasına, utanmasına ve rencide olmasına neden olan davranışları kapsamaktadır (Solmuş 2005; Yeşilbaş, 2016). Cinsel şiddetin; fiziksel, sözlü, yazılı ve jest ve mimiklerle yapılan türleri bulunmaktadır.

1.2. Eğitimde Şiddet

Eğitimde şiddet, okuldaki havayı bozan, özellikle öğrenci ve öğretim elamanının motivasyonunu etkileyen, saldırı ve suç niteliğindeki fiziksel, psikolojik, cinsel ve sözel türden davranışlardır. Ülkemizde eğitim çalışanlarına ve öğrencilere dönük şiddet olaylarının son yıllarda artış gösterdiği (Çubukçu ve Dönmez, 2012; Durmuş ve Gürkan, 2005; İnan, 2005; Öğülmüş, 2006; Solak, 2007; Terzi, 2007) gözlenmektedir.

Eğitimde şiddet olayları, hemen hemen her toplumda artış göstermiş ve eğitim paydaşlarını endişelendirir noktaya gelmiştir. ABD’de okullarda şiddet olaylarının geçmişe oranla 150 kat arttığı görülmektedir. Hamburg’daki okulların %56’sinin, Berlin’deki öğrencilerin ise %40’nun şiddet olaylarına karıştığı gözlenmektedir (Gözütok, 2008). Türkiye’de eğitim kurumlarındaki şiddetin giderek artış gösterdiği (Durmuş ve Gürkan: 2005; İnan, 2005; Öğülmüş: 2006, Terzi, 2007; Solak, 2007, Çubukçu ve Dönmez, 2012) görülmektedir.

Milli eğitim bakanlığına, intikal eden bilgiler, görsel ve yazılı medyada yer alan haberler, okullarda şiddet olaylarının arttığını (MEB, 2006) göstermektedir. “1998-2004 yılları arasında medyaya yansıyan şiddet haberlerinde; sözel şiddet %7,41’den %21,21’e, taciz olayları %5,97’den %9,15’e yükselmiştir” (Teyfur, 2014:1313-1321). Okullardaki bıçaklama olayları ise %1,49’dan %4,23’e tırmanmıştır (Yavuz ve diğerleri, 2003).

Arslan’ın (2013) yapmış olduğu araştırmada ise okullarda sözel şiddetin ve kavga olaylarının ciddi artış gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır. Özcebe ve diğerlerinin (2006) öğrencilerin şiddet davranışlarını tespit etmek amacıyla yaptıkları araştırmada; öğrencilerin %16,1’i şiddete maruz kaldığını, %8,8’i şiddet uyguladığını, %20,6’sı hem şiddete maruz kaldığını hem de şiddet uyguladığı belirlenmiştir. Aynı araştırmada şiddetin gerçekleştiği yerin büyük oranda okul ortamı olduğu belirtilmiştir.

Yavuz ve arkadaşlarının (2003) yaptığı bir araştırmada, kızların ailede, erkeklerin ise daha çok okulda şiddet gördükleri sonucuna ulaşılmıştır. Ögel ve diğerleri (2005) tarafından yapılan bir çalışmada ise son bir yılda en az bir kavgaya karışanların oranının %50, fiziksel kavgada yaralandığını belirtenlerin oranının %15,4, hayatı boyunca en az bir kez başkasını yaralamaya karışanların oranının %26,3 olduğu belirtilmiştir.

TBMM (2007) Eğitim Komisyonunun hazırladığı raporda Türkiye’de 2006-2007 eğitim ve öğretim yılında orta öğretim kurumlarında okuyan öğrencilerin %22’sinin fiziksel, %53’ünün sözel, %26,3’ünün duygusal ve %15,8’nin cinsel saldırıya maruz kaldıkları belirtilmiştir. Özgür ve arkadaşlarının (2011) yapmış oldukları araştırmada, öğrencilerin en çok karşılaştıkları şiddet türü, fiziksel (%78,9) ve psikolojik (%45,6) olmaktadır. Okullarda giderek artan şiddet olayları, azaltılmaz ise eğitim kurumları güvenilir yerler olmaktan çıkabilir (MEB, 2015).

Yapılan literatür taramasında eğitimde şiddet konusunda değişik araştırmalar yapılmış olmakla birlikte, özel ve kamu okullarında şiddete ilişkin görüşlerin karşılaştırıldığı her hangi bir araştırmaya rastlanmamıştır. Araştırmada elde edilen sonuç ve önerilerin eğitimde şiddetin azaltılmasına katkı sunacağı beklenmektedir.

1.3. Araştırmanın Amacı

Araştırmanın amacı, öğrenci görüşlerinden hareketle şiddetin nedenlerini; öğrenci, veli ve okul bağlamında ortaya koymaktır. Araştırmada eğitim kurumlarında mevcut olan şiddete;

1. Öğrencilerin kendilerinin neden olma durumuna ilişkin görüşleri nelerdir?
 2. Ebeveynlerin neden olma durumuna ilişkin öğrenci görüşleri nelerdir?
 3. Okul yöneticilerinin neden olma durumuna ilişkin öğrenci görüşleri nelerdir?
- Sorularına yanıt aranmıştır.

3. Yöntem

Araştırma tarama modelinde bir çalışma olup, veriler anket formu kullanılarak toplanmıştır. Çalışmada eğitim kurumlarındaki şiddetin nedenleri öğrenci görüşlerinden hareketle; kişi, aile ve okul bağlamında incelenmiştir. Araştırmada veri toplama aracı olarak Özmen ve Küçük (2013) tarafından geliştirilen “Anket Formu” kullanılmıştır. Anket formu; eğitim kurumlarındaki şiddete, öğrencilerin kendilerinin neden olma durumuna ilişkin görüşlerini belirlemeyi amaçlayan 8, ebeveynlerin ve okul yöneticilerinin neden olma durumuna ilişkin görüşleri ortaya çıkarmayı amaçlayan 10’ar soru olmak üzere toplamda 28 maddeden oluşmaktadır. Araştırmada 2018-2019 öğretim yılında Adıyaman merkez ilçede bulunan ve akademik açıdan benzerlik gösteren biri özel diğeri devlet lisesi olan iki okulun son sınıfında okuyan 120 öğrenciye anket uygulanmıştır. Araştırmaya ilişkin bulgular anket formunu eksiksiz dolduran 100 öğrencinin görüşünden elde edilmiştir. Araştırmada çalışma grubu olarak son sınıf öğrencilerinin alınma nedeni, okullarda şiddet konusunda farkındalıklarının, alt sınıflarda okuyan öğrencilere göre daha yüksek olduğu inancıdır. Araştırmaya ilişkin analizler, SPSS 15,0 istatistik programı kullanılarak yapılmıştır.

4. Bulgu ve Yorum

Araştırmada eğitim kurumlarında şiddetin nedenleri; öğrenci, veli ve okul bağlamında incelenmiştir. Elde edilen bulgular tablolara aktarılarak aşağıda verilmiştir. Tablo altlarında ise bulgulara ilişkin yorumlar yapılmıştır.

4.1. Eğitimde Şiddete İlişkin Olarak Öğrencilerin Kendileri İle İlgili Bulgular

Eğitimde şiddete ilişkin olarak öğrencilerin kendileri ile ilgili bulgular Tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1: Öğrencilerin Kendileri İle İlgili Olan Sorulara Verdikleri Yanıtlar

Sorular	Seçenekler	Devlet Lisesi		Özel Lisesi	
		n	%	n	%
Hiç şiddet uyguladın mı?	Evet	27	55	27	53
	Hayır	22	45	24	47
Uyuşturucu maddeler kullanıyor musun?	Evet	7	14	1	2
	Hayır	42	86	50	98
Son yılda herhangi bir kavgaya karıştın mı?	Evet	29	59	26	51
	Hayır	20	41	25	49
Polisle hiç sorun yaşadın mı?	Evet	6	12	3	6
	Hayır	43	88	48	94
Bir kesici-yaralayıcı alet taşıyor musun?	Evet	12	24	6	12
	Hayır	37	76	45	88
Sence insanlar neden birbirine şiddet uygular?	İyi eğitim alamama	29	67	37	73
	Film kahramanlarına özenme	14	33	14	27
En çok şiddeti nerede gözlemliyorsun?	Çevrede	13	26	36	70
	Medyada	18	37	8	16
	Okulda	18	37	7	14
Sence şiddet nedir?	Kaçınılması gereken davranış	30	63	41	80
	Düşünceni kabul ettirme	18	37	10	20

Tablo 1'deki verilere göre eğitim kurumlarındaki şiddete ilişkin olarak öğrencilerin verdikleri yanıtlar incelendiğinde; "hiç şiddet uyguladın mı?" sorusuna her iki lisede de yaklaşık iki öğrenciden biri "evet" yanıtını vermiştir. Bu bulgular, her iki lise türüne devam eden iki öğrenciden en az birinin okulda veya dışarıda şiddet uyguladığına işaret etmektedir.

Öğrencilerin, "Uyuşturucu maddeler kullanıyor musun?" sorusuna verdikleri cevaplar ise her iki lisede de büyük oranda "hayır" olmuştur. "Son yılda herhangi bir kavgaya karıştın mı?" sorusuna ise her iki lisede de öğrencilerin yarısında "evet" cevabı alınmıştır. Bu bulgular her iki lise türünde de araştırmaya katılan öğrencilerin yaklaşık yarısının son bir yıl içerisinde kavga olaylarına karıştığını işaret etmektedir.

"Polisle hiç sorun yaşadın mı?" sorusuna hem devlet hem özel lise öğrencilerinin tamamına yakını "hayır" yanıtını vermişlerdir. "Evet" cevabı oldukça düşük olmakla birlikte, yaklaşık her 10 öğrenciden en az birinin polise intikal eden şiddet olayına karıştığını göstermektedir.

"Hiç kesici alet taşıdın mı?" sorusuna, devlet lisesinde %76, özel lisede ise %88 düzeylerinde "hayır" yanıtı alınmıştır. Tersinden baktığımızda, devlet lisesinde okuyan öğrencilere ilişkin bulgu, dört öğrenciden en az birinin yaralama ve ölüme neden olabilecek kesici-yaralayıcı alet taşıdıklarına işaret etmektedir.

"Sence şiddet nedir?" sorusunu devlet lisesinde okuyan öğrenciler %63, özel lisede okuyan öğrenciler ise %80 "kaçınılması gereken bir davranış" olarak cevaplamışlardır. "Sence insanlar neden birbirine şiddet uygular? Sorusuna devlet lisesinde okuyan öğrencilerin yarıdan fazlası, özel lisede ise dört öğrenciden üçü "iyi eğitim alamama durumu" yanıtını vermişlerdir. Şiddet uygulamaya neden olarak da devlet lisesinde okuyan öğrencilerin %33'ü, özel lisedeki öğrencilerin ise %27'si "film kahramanlarına özenme" cevabını vermişlerdir.

Devlet lisesinde "En çok şiddeti nerede gözlemliyorsun" sorusuna öğrenciler %37'lik dilimlerle "medya" ve "okulda" cevabını vermişlerdir. Özel lisede okuyan öğrenciler ise aynı soruya %70 oranında "çevrede" yanıtını vermişlerdir. Bu bulgudan hareketle, okul çevrelerinin daha güvenli hale getirilmesi, okullarda şiddetin önlenmesi açısından önemli görünmektedir.

Okuldaki şiddeti önlemek için, okullara girip çıkan kişilerin kayıtlarının tutulması ve okulla ilişkisi olmayan şahısların okula girmesinin engellenmesi (Gülbaz, 2016) gerekmektedir. Okula zorla girme durumlarında ise okula yakın polis veya jandarma birimlerinden destek alınması kaçınılmaz görünmektedir.

4.2. Eğitimde Şiddete İlişkin Olarak Öğrencilerin Aileleri İle İlgili Bulgular

Araştırmada, eğitim kurumlarında şiddetin nedenlerinin veli bağlamına ilişkin bulguları Tablo 2'de verilmiştir.

Tablo 2: Öğrencilerin Ailelerine İlişkin Olarak Verdikleri Yanıtlar

Sorular	Seçenekler	Devlet Lisesi		Özel Lise	
		n	%	n	%
Bazı davranışlarından dolayı, aile bireyleri sana şiddet uyguluyorlar mı?	Evet	34	69	10	20
	Hayır	15	31	41	80
Düşündüklerini ve yaptıklarını ailenle paylaşır mısın?	Evet	14	29	42	82
	Hayır	35	71	9	18
Ailen, yakın arkadaşlarını tanıyor mu?	Evet	48	98	44	86
	Hayır	1	2	7	14
Hiç evden kaçtın mı?	Evet	11	22	4	8
	Hayır	39	78	47	92
Anne ve baba ile birlikte mi yaşıyorsun?	Evet	42	86	51	100
	Hayır	7	14	0	0
Aile içerisinde psikolojik baskı görüyor musun?	Evet	14	29	31	61
	Hayır	35	71	20	39
Aile bireyleri bir takım davranışlarını kısıtlıyor mu?	Evet	38	78	36	70
	Hayır	11	22	15	30
Ailen bir takım davranışlarını kısıtladıkları zaman onlara hak veriyor musun?	Evet	30	61	38	74
	Hayır	19	39	13	26
Ailen gereksinimlerini zamanında ve tam olarak karşılar mı?	Evet	39	80	42	82
	Hayır	10	20	9	18
Anne- babanın sana ilgisiz kaldığını düşünüyor musun?	Evet	14	29	8	16
	Hayır	35	71	43	84

Tablo 2 incelendiğinde; “bazı davranışlarından dolayı aile bireyleri sana şiddet uygular mı?” sorusuna devlet lisesinde okuyan öğrencilerin %69 “evet” yanıtı verirken, özel lise öğrencilerinde bu oran %20 düzeyinde kalmıştır. Bu bulguya göre, devlet lisesine devam eden her on öğrenciden yedisinin ailesinden şiddet gördüğü söylenebilir.

“Düşündüklerini ve yaptıklarını ailenle paylaşır mısın?” sorusuna devlet lisesi öğrencilerinin %29, özel lise öğrencilerinin ise %82 “evet” yanıtını verdikleri görülmektedir. Devlet lisesinde okuyan öğrencilerin büyük çoğunluğunun şiddet konusunda düşündüklerini/ yaptıklarını aileleriyle paylaşmadıkları, özel lisede okuyan 10 öğrenciden 8’inin ise eğitimde şiddet konusunda aileleri ile işbirliği içerisinde oldukları görülmektedir. Bu bulgu, devlet lisesinde okuyan öğrencilerle aileleri arasında eğitimde şiddet konusunda sağlıklı bir iletişim ağının olmadığını göstermektedir.

“Anne- baban, birlikte olduğun arkadaşlarını tanıyor mu?” sorusuna her iki lisede de yüksek düzeyde “evet” yanıtı verilmiştir. “Evet” yanıtı özel lisede daha yüksek olmakla birlikte, ailelerin çocuklarının kimlerle birlikte olduklarını büyük oranda takip ettikleri görülmektedir.

“Hiç evden kaçtın mı?” sorusuna devlet lisesinde okuyan öğrencilerin %78 “hayır” cevabı verirken, özel lisede bu oran %92 olarak bulgulanmıştır. Bu oranlardan hareketle, her iki öğrenci grubu da ailelerini güvenilir bir yer olarak görmektedir.

Devlet lisesinde okuyan öğrenciler; “Ailen sana psikolojik şiddet uygular mı?” sorusuna devlet lisesinde %29, özel lisede ise %61 oranlarında “evet” yanıtı alınmıştır. Özel okullarda okuyan öğrencilerin ailelerinden baskı görme oranının

yüksek çıkması, özel okul için ödenen eğitim ücretlerine ve okuldan daha fazla fayda elde etme amacına bağlanabilir.

“Ailen bir takım davranışlarını kısıtladığı zaman onlara hak veriyor musun?” sorusuna verilen cevaplar; her iki lisede de büyük oranda “evet” biçiminde olmuştur. Her iki lise türünde de çocukların istenmeyen davranışların aileleri tarafından kısıtlandığı gözlenmektedir. Bu bulgu şiddetin uzun vadede kontrol altına alınabilmesi açısından anlamlı görünmektedir.

“Ailen gereksinimlerini zamanında ve tam olarak karşılıyor musun?” sorusuna hem devlet hem de özel lisede okuyan öğrenciler büyük oranda “evet” cevabını vermişlerdir. Öğrencilerin maddi ihtiyaçlarının tam olarak karşılanması, eğitim kurumlarında şiddetin azalması açısından önemli bir bulgudur.

“Anne- babanın sana ilgisiz kaldığını düşünüyor musun?” sorusuna devlet lisesinde okuyan öğrenciler %71 oranında “hayır” yanıtı vermiştir. Aynı soruya “Hayır” cevabı özel lise öğrencilerinde %84 düzeyine çıkmıştır. Bu bulgu aile içerisinde aidiyet duygusunun gelişimi açısından anlamlı görülmektedir.

4.3. Şiddete İlişkin Olarak Öğrencilerin Okulları İle İlgili Bulgular

Araştırmada, eğitim kurumlarında şiddetin nedenlerinin okul bağlamına ilişkin bulguları Tablo 3’de verilmiştir.

Tablo 3: Öğrencilerin Okula İlişkin Olarak Verdikleri Yanıtlar

Sorular	Seçenekler	Devlet Lisesi		Özel Lise	
		n	%	n	%
Okulunda şiddet gözlemliyor musun?	Evet	39	59	27	53
	Hayır	20	41	24	47
Okulda herhangi bir kavgada yaralandın mı?	Evet	11	22	8	16
	Hayır	38	78	43	84
Hiç okuldan kaçtın mı?	Evet	15	30	8	16
	Hayır	34	70	43	84
Okulda sana herhangi bir ceza verildi mi?	Evet	9	18	5	10
	Hayır	40	82	46	90
Okulda kendine ve çevresine zarar veren grubun içinde yer alır mısın?	Evet	6	12	3	6
	Hayır	43	88	48	94
Sence okulda meydana gelen şiddet olaylarının temelinde ne yatar?	Karşı cins ile ilgili meseleler	7	16	33	49
	Çete olayları	6	13	9	13
	Yöneticilerin tutumları	9	20	0	0
	Öğrenciler	23	51	26	38
Okulunuzda meydana gelen şiddet olaylarından en çok kimler zarar görmektedir?	Öğretmenler	3	7	0	0
	Yöneticiler	2	5	1	2
	Öğrenciler	39	88	48	98
Okullarda en çok kimler şiddet uygulamaktadırlar?	Yöneticiler	13	27	5	10
	Öğrenciler	23	48	30	62
	Öğretmenler	9	19	10	20
	Okul dışındaki kişiler	3	6	4	8

Sorular	Seçenekler	Devlet Lisesi		Özel Lise	
		n	%	n	%
Okullarda en çok hangi şiddet türü vardır?	Fiziksel	22	43	14	20
	Psikolojik	20	39	10	14
	Sözlü	9	18	46	66
Okulda meydana gelen şiddet en çok hangi durumlarda uygulanıyor?	Her şeye karşı	14	29	1	1
	Saygısızlık durumunda	15	31	41	53
	Ders çalışmayınca	6	11	12	16
	Öğretmene karşı gelince	14	29	23	30

Tablo 3 incelendiğinde; “okulda şiddet gözlemliyor musun?” sorusuna her iki lisede okuyan öğrencilerin en az yarısı “evet” yanıtı vermişlerdir. Bu bulgu, okullardaki şiddet olaylarının hala devam ettiğine işaret etmektedir.

“Okulda herhangi bir kavgada yaralandın mı?” sorusuna, her iki lisede de okuyan öğrenciler büyük oranda “hayır” yanıtını vermişlerdir. “Hiç okuldan kaçtın mı?” Sorusuna devlet lisesinde okuyan öğrenciler %70, özel lise okuyan öğrenciler ise %84 oranında “hayır” yanıtı vermişlerdir.

“Hiç disiplin cezası aldın mı?” ve “Okulda herhangi bir çetenin içinde misin?” sorularına her iki lisede okuyan öğrenciler büyük oranda “hayır” cevabını vermişlerdir. Her iki soruya da öğrencilerin verdikleri cevapların olumlu ve yüksek olması, “daha güvenilir okul ortamı” açısından anlamlı görülmektedir.

Devlet lisesinde okuyan öğrenciler; “okullarda meydana gelen şiddet olaylarının nedenleri nelerdir?” sorusuna sırasıyla; “öğrenciler”, “yönetici tutumları”, “karşı cins ile ilgili meseleler”, “çete olayları” cevabını vermişlerdir. Aynı sorunun cevabını özel lise öğrencileri “karşı cinse ile ilgili meseleler”, “öğrenciler”, “çete olayları” şeklinde sıralamıştır.

“Okullarda en çok kimler şiddete maruz kalmaktadırlar?” sorusuna her iki lisede de büyük oranda “öğrenciler” cevabı verilmiştir. “Okullarda en çok kimler şiddet uygulamaktadır?” sorusuna ise devlet lisesinde okuyan öğrenciler sırasıyla; “öğrenciler”, “yöneticiler”, “öğretmenler” şeklinde cevaplar verirken, özel lise öğrencileri; “öğrenciler”, “öğretmenler”, “yöneticiler” şeklinde cevaplar vermişlerdir. Her iki okul türünde de öğrencilerin, şiddetin hem öznesi hem de nesnesi konumunda olduğu söylenebilir.

“Sizce okulunuzda ne tür şiddet var?” sorusuna devlet lisesinde okuyan öğrencilerde “fiziksel”, “psikolojik”, “sözlü”, özel lisede ise “sözlü”, “fiziksel”, “psikolojik” şiddet şeklinde yanıtlar alınmıştır. Bu bulgudan hareketle devlet lisesinde fiziksel, özel lisede ise daha çok sözlü şiddetin ön plana çıktığı görülmektedir.

“Sizce öğretmenler hangi durumlarda şiddet uygular?” sorusuna her iki lisede de; “öğrenciler saygısızlık yapınca” ve “öğretmene karşı gelince” cevabı verilmiştir. Bu bulgudan hareketle; şiddetin okullarda hala saygı oluşturma aracı olarak kullanıldığı söylenebilir.

5. Sonuç, Tartışma ve Öneriler

Araştırmada her iki lise türünde de şiddete neden olarak “öğrenciler” ve “karşı cinsle ilgili meseleler” ilk sırada yer almaktadır. Bu sonuç ile Özmen ve Küçük ’ün

(2013) “okuldaki şiddet nedenleri içinde karşı cinsle ilgili meseleler ilk sırada yer almaktadır” bulgusu arasında paralellik görülmektedir.

Araştırmada, özel lise öğrencileri şiddeti çevrede gözlemlerken, devlet lisesi öğrencileri ise şiddeti daha çok “medyada” ve “okulda” gözlemektedir. Yapılan benzer bir araştırmada ise öğrencilerin %76,9’unun şiddeti sokakta yaşadığı, %56,5’inin ise TV’den öğrendiği (Hoşgörür ve Orhan, 2017) sonucuna ulaşılmıştır. Şiddet nedeni olarak “film kahramanlarına özenme” her iki lisede de ikinci sırada yer almaktadır.

Araştırmada her iki öğrenciden en az birinin şiddet olayına karıştığı sonucuna ulaşılmıştır. Konu ile ilgili olarak yapılan benzer araştırmalarda, okullarda şiddetin yaygın olduğu (Boyle, 1996; Olweus, 1994; Özcebe ve diğerleri, 2006; Özmen ve Küçük, 2013) sonuçlarına ulaşılmıştır.

Okulların şiddet olaylarından arınmış, güvenilir ortamlar haline gelmesi için; okul yöneticileri, öğretmenler, okuldaki rehber öğretmenler, okulun diğer çalışanları, aileler, öğrenciler, güvenlik birimleri ve sivil toplum üyeleri arasında işbirliğinin sağlanması (Pişkin, 2006) önmeli görünmektedir.

Araştırmada devlet lisesinde okuyan her on öğrenciden altısı, özel lisede ise her on öğrenciden beşi son bir yıl içerisinde en az bir kavga olayına karıştıklarını ifade etmişlerdir. Hoşgörür ve Orhan (2017) tarafından yapılan çalışmada, okullarda yaşanan zorbalık ve şiddet olaylarının itme-kakma, kavga, arkadaşını aşağılama, çeteleşme, zorla bir şey kabul ettirmeye çalışma şeklinde kendini gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır.

Araştırmada devlet lisesinde okuyan her dört öğrenciden, özel lisede ise her on öğrenciden en az birinin üzerinde “kesici” ya da “yaralayıcı alet” taşıdıkları bulgulanmıştır. Arslan’ın (2013) yapmış olduğu araştırmada, tehlikeli ve yaralayıcı aletlerle kavga etme oranı %42 olarak bulgulanmıştır. Konu ile ilgili olarak yapılan benzer araştırmalarda; okullarda öğrencilerin çoğunun yanlarında kesici ya da yaralayıcı alet bulduklarını (Bulut, 2008; Durmuş ve Gürgan 2005; Özer, 2006; Türkmen, 2004) sonucuna ulaşılmıştır.

Elde edilen bulgu ve sonuçlar; okuldaki şiddet olaylarının hala ciddi boyutlarda olduğuna işaret etmektedir. Kesici ya da yaralayıcı alet taşıma eğilimi, öğrencilerin kendilerini güvende hissetmeme, aile veya okulda yeterli destek alamama, aile dışı ortamların kendileri için güvenilir yerler olmadığı algısına bağlanabilir.

Araştırmada devlet lisesinde okuyan her on öğrenciden yedisinin, ailede şiddet gördüğü sonucuna ulaşılmıştır. Bu durum, olumsuz aile ortamı ile açıklanabilir (Arslan, 2013; Özmen ve Küçük, 2013, 92). Ailede şiddet görme oranını, devlet lisesindeki öğrencilere oranla, özel lisede düşük (%20) düzeyde bulgulanmıştır.

Araştırmada öğrencilerin, düşündüklerini ve yaptıklarını aileleriyle paylaştıkları ve ailelerin çocuklarının yakın arkadaşlarını tanıdıkları sonucuna ulaşılmıştır. Her iki öğrenci grubunda da “evden kaçma” olaylarının düşük düzeyde olduğu gözlenmiştir. Devlet lisesinde her on öğrenciden yedisinin, özel lisede ise altısının, bir takım davranışlarının aileleri tarafından kısıtlandığını ve bu uygulamada ailelerini haklı buldukları sonucuna ulaşılmıştır. Öğrencilerin büyük çoğunluğu; ailelerinin, kendilerine karşı ilgi duyduklarını ve maddi ihtiyaçlarını karşıladıklarını belirtmişlerdir.

Araştırmada devlet lisesinde okuyan yaklaşık iki öğrenciden birinin okuldaki şiddete tanıklık ettiği ve okulda en çok şiddete maruz kalan ve şiddet uygulayan kesimin “öğrenciler” olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Gülbaz (2016) tarafından yapılan bir araştırmada okullarda öğrencilerin en çok arkadaş şiddetine maruz kaldıkları sonucuna ulaşılmıştır. Milli Eğitim Bakanlığı tarafından 2008 yılında yapılan araştırmada da benzer şekilde öğrencilerin daha çok arkadaş şiddeti gördükleri saptanmıştır (MEB, 2008).

Araştırmada özel lisede daha çok sözel, devlet lisesinde ise daha çok fiziksel şiddetin yaygın olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Her iki lisede de; “öğretmene karşı gelme” ve “saygısızlık yapma” durumlarında şiddetin devreye konulduğu görülmektedir. Milli Eğitim Bakanlığı tarafından 2008 yılında yapılan bir araştırmada; okuldaki olayların %52,2’sinin sözel, %21,9’unun fiziksel, %23,7’sinin ise duygusal temeli olduğu bulgulanmıştır.

2018-2019 öğretim yılı itibariyle, açık öğretim öğrencileri dâhil, okul öncesinden üniversiteye kadar eğitim kurumlarında yaklaşık 25,5 milyon öğrenci öğrenim görmektedir (MEB, 2018). Öğrenci sayısı ve bunların aileleri dikkate alındığında, toplumun üçte ikisi eğitim kurumlarında meydana gelen şiddet olaylarından doğrudan etkilenmektedir.

Araştırma sonuçlarından hareketle okullarda şiddetin azaltılması bağlamında şunalar önerilir:

Araştırmada okullarda şiddetin hala gözlemlenebilir bir olgu olduğu ve kaynağının; öğrenci, öğretmen ve yönetici tutumu olduğu görülmektedir. Bu bağlamda okul paydaşlarının, şiddeti nasıl tanımladıkları, şiddeti önlemeye dönük düşüncelerinin nasıl olduğu yönünde araştırmalar yapılması anlamlı görünmektedir.

Araştırmada hem devlet hem de özel lisede okuyan iki öğrenciden biri okullarında şiddeti gözlemlediği sonucuna ulaşılmıştır. Koridorların ve okul çevresinin güvenlik kameralarıyla izlenmesi yaklaşımı, okullarda şiddetin önlenmesi bağlamında tek başına yeterli olmamaktadır. Bu uygulamada elde edilen görüntüler ancak olay kaydı niteliği taşımaktadır.

Araştırmada öğrenciler okulda meydana gelen şiddet olaylarının hem öznesi hem de nesnesi konumundadır. Sınıf ortamında öğretmenlerin, okul genelinde ise yöneticilerin, şiddet olaylarında taraf olmaktan çok, şiddete eğilimli öğrencileri gözleyerek ve olası şiddet olayının öznesi ve nesnesi konumundaki kişileri bir araya getirerek, konunun diyalog yoluyla çözümü konusunda arabulucu rol üstlenmeleri gerekmektedir.

Araştırmada, devlet lisesinde okuyan on öğrenciden altısı ailesinden şiddet gördüğünü ifade etmiştir. Bu bulgu bize aile içerisinde çocuğu kontrol etme aracı olarak hala şiddetin kullanıldığı sonucuna götürmektedir. Bu bağlamda, anne-babaların aile içi sorunların, şiddet yerine, diyalog yoluyla çözümü konusunda eğitilmeleri öncelikli bir konu olarak görülmektedir.

Araştırmada okuldaki şiddetin nedenleri arasında; “öğrenciler” ve “karşı cinsle ilgili meseleler” ilk sırada yer almaktadır. Okul düzeyinde sosyal etkinliklere ağırlık verilerek, karşı cinsle ilgili önyargıların azaltılması, öğrenciler veya gruplar arası iletişim ortamlarının oluşturulması şiddet olaylarını azaltabilir.

Okullarda sosyal veya sportif faaliyetlere ağırlık verilerek, şiddete eğilimli öğrencilerin enerjilerinin bu alanlarda harcanması sağlanabilir. Türkmen'in (2004) yapmış olduğu araştırmada, öğrencilerin büyük çoğunluğu okullarında yeterli düzeyde sosyal etkinliklerin olmadığını belirtmişlerdir. Baran'ın (2008) yapmış olduğu benzer bir çalışmada ise öğretmenlerin sosyal faaliyetlerin artırılmasıyla okuldaki şiddet olaylarının azaltılabileceğini ileri sürmüşlerdir. Okullarda şiddete eğilimli öğrencilere yönelik bir dizi etkinliklerin düzenlenmesi (Çelik, 2008) eğitim kurumlarındaki şiddeti azaltma bağlamında anlamlı görünmektedir.

Okullarda şiddetin azaltılması için, öğrenciler ile aile bireyleri ve okul çalışanları arasında iletişim ağının oluşturulması ve güçlendirilmesi önemli görülmektedir. Bu amaçla basılı materyaller (afiş, el broşürü, vb.) ve duyarlılık artırıcı kampanyalar (Kütük, 2008) oluşturulabilir.

Araştırmada şiddetin öznesi olarak, öğrencilerden sonra, öğretmenler ve okul yöneticileri gelmektedir. Bu bağlamda il ve ilçe milli eğitim müdürlüklerinde, okullardaki şiddeti izleme ve değerlendirme kurulları oluşturularak, şiddet uygulayan veya şiddete eğilimli öğretmen ve yöneticilere dönük önlemler/yaptırımlar devreye konabilir.

Kaynakça

- Altun, A., S. ve Güneri, O. Y. ve Baker, E. Ö. (2006). Basındaki Yansımaları İle Okulda Şiddet. *Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 24,12-21.
- Arslan, Y. (2013). Okullarda yaşanan şiddet olaylarının düzey ve dinamiklerini anlamak: Batman merkez örneği[Elektronik Sürüm]. *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 4 (5), 1-17.
- Baran, G., K. (2008). Öğretmenlerin ve Öğrencilerin Görüşlerine Dayalı Olarak Okullarda Şiddet ve Okul Güvenliğinin İncelenmesi: Keçiören Örneği, [Yüksek Lisans Tezi], Ankara: Ankara Üniversitesi
- Boyle, J. (1996). Bullying as a social problem in schools.' in: Gillham, B. and Thomson, H. (Eds) *child safety: problem and prevention from preschool to adolescence*[Okullarda sosyal bir sorun olarak zorbalık. Çocuk güvenliği: Okul öncesinden, çocukluk dönemine sorun ve önlemler]. London: Routledge.
- Bulut S. (2008). Okullarda Görülen Öğrenciden Öğrenciye Yönelik Şiddet Olaylarının Bazı Değişkenler Açısından Arşiv Araştırma Yöntemiyle İncelenmesi. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 8(2): 23-38.
- Cal/OSHA (1995.). California Occupational Safety and Health Administration Guidelines for Workplace Security, San Francisco, CA: State of California Department of Industrial Relations, Division of Occupational Safety and Health.
- Çelik, V. (2008). *Sınıf yönetimi*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Çubukçu, Z. ve Dönmez, A. (2012). İlköğretim Okullarında Görev Yapan Öğretmenlerin Okuldaki Şiddet Üzerine Görüşleri. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(40), 89-108.
- Durmuş, E. ve Gürkan, U. (2005). Lise Öğrencilerinin Şiddet ve Saldırganlık Eğilimleri. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 3 (3), 253-269.

- Gözütok, D., F. (2008). *Eğitim ve Şiddet*. Ankara: Gazi Yayınları.
- Gülbaz, L. (2016). *İlköğretim yöneticileri ve öğretmenlerinin okul güvenliğine ilişkin görüşleri*. Yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Hoşgörür, V. ve Orhan, A. (2017). Okulda Zorbalık ve Şiddetin Nedenleri ve Önlenmesinin Yönetimi (Muğla Merkez İlçe Örneği) [Elektronik Sürüm]. *Bayburt Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12(24), 859-880
- İnan, H., Z. (2005). Okullarda Çocuklar Arası Zorbalık. *M.Ü. Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, (22), 161-170.
- Kütük, Ö. (2008). *Liselerde okul güvenliğine yönelik bir araştırma*. Yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara
- Milli Eğitim Bakanlığı, (2006). Okullarda Şiddetin Önlenmesi Genelgesi. (Erişim: 20.11.2018), http://orgm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2015_10/08101631_okullarda_şiddetin_önlenmesi_genelgesi.pdf.
- Milli Eğitim Bakanlığı, (2015). Çocuğa yönelik şiddetin önlenmesi teknik destek projesi: *Revize erken uyarı uygulamaları (Faaliyet 1.2.4)*. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Proje Ofisi.
- Milli Eğitim Bakanlığı, (2018). Güvenli Okul Güvenli Gelecek Olsun. (Erişim: 11.11.2018), <http://www.meb.gov.tr/m/haber/17081/tr>.
- Olweus, D. (1994). Annotation: bullying at school – basic facts and effects of a school based intervention program [okulda zorbalık - okul temelli bir müdahale programının temel gerçekleri ve etkileri], *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 35(11), 71-90.
- Ögel, K., Tarı, I. ve Eke, C.Y. (2006). *Okullarda suç ve şiddeti önleme kılavuzu*. İstanbul: Yeniden Yayınları.
- Öğülmüş, S. (2006). Okullarda şiddet ve alınabilecek önlemler. *Eğitime Bakış Dergisi*. 2 (7), 16-24.
- Özcebe, H., Üner, S. ve Çetnik, H. (2006). Adölesanlarda şiddet davranışları (Üç Lise, Ankara, 2004) *I. Şiddet ve Okul: Okul ve Çevresinde Çocuğa Yönelik Şiddet ve Alınabilecek Tedbirler Sempozyumu*, 28-31 Mart 2006, MEB VE UNICEF Bildiri Özetleri, İstanbul, <http://iogm.meb.gov.tr/siddetveokul/index.htm> adresinden elde edilmiştir.
- Özdemir, S., Tosun, B., Bebiş, H. ve Yavaş, A. (2013). Hemşire kaleminden mobbing: İş yerinde psikolojik saldırı. *TAF Preventive Medicine Bulletin*, 12 (2), 183-192.
- Özer N., (2006). İlköğretim ikinci kademe öğrencilerinin okul güvenliğine ilişkin algıları. Bilim uzmanlığı tezi, İnönü Üniversitesi, Malatya.
- Özgür, G., Yörükoğlu, G. & Arabacı, L.B. (2011). Lise öğrencilerinin şiddet algıları, şiddet eğilim düzeyleri ve etkileyen faktörler. *Psikiyatri Hemşireliği Dergisi*, 2 (2): 53-60.
- Özmen, F. ve Küçük, N. (2013). İki Ayrı Zaman Diliminde Okulda Şiddet Durumu. *Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(2), 78-96.
- Pınar, T. ve Pınar, G. (2012). Sağlık çalışanları ve işyerinde şiddet. *TAF Preventive Medicine Bulletin*, 12(3), 315 - 326

- Pişkin, M. (2006) "Akran Zorbalığı Olgusunun İlköğretim Öğrencileri Arasındaki Yaygınlığının İncelenmesi" *I. Şiddet ve Okul: Okul ve Çevresinde Çocuğa Yönelik Şiddet ve Alınabilecek Tedbirler Sempozyumu*, 28-31 Mart 2006, MEB VE UNICEF. Bildiri Özetleri, İstanbul, <http://iogm.meb.gov.tr/siddetveokul/index.htm> adresinden elde edilmiştir.
- Solak, A. (2007). *Okullarda Şiddet ve Çocuk Suçluluğu*. Ankara: Pegem Yayınları.
- Solmuş, T. (2005). İş yaşamında travmalar: Cinsel taciz ve duygusal zorbalık/taciz (Mobbing). *İş, Güç Endüstri İlişkileri ve İnsan Kaynakları Dergisi*, 7 (2), 1-14.
- Terzi, Ş. (2007). Okullarda Yaşanan Şiddeti Önleyici Bir Yaklaşım: Kendini Toparlama Gücü. *Aile ve Toplum* 3 (12), 73-82.
- Teyfur, M. (2014). Basında Yer Alan Okullarda Şiddet İle İlgili Olayların Değerlendirilmesi. *Elementary Education Online*, 13(4),1311-1330.
- Türkiye Büyük Millet Meclisi Araştırması Komisyonu. (2007). *Türkiye'de Ortaöğretime Devam Eden Öğrencilerde ve Ceza ve İnfaz Kurumlarında Bulunan Tutuklu ve Hükümlü Çocuklarda Şiddet ve Bunu Etkileyen Etkenlerin Saptanması. Araştırma Raporu*. Ankara (19-22): 56-8.
- Türkmen, M. (2004). *Ortaöğretim kurumlarında okul güvenliği ile ilgili yaşanan sorunlar*. Yüksek lisans tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Çanakkale.
- Yavuz M.F., Atan Y.K., Atamer T.A. ve Gölge Z.B. Lise öğrencilerinde fiziksel şiddetin değerlendirilmesi: okulda ve ailede karşılaşılan şiddet ve öğrencinin kendi uyguladığı şiddet. *Adli Bilimler Dergisi*. 2, 35-44.
- Yeşilbaş, (2016). Sağlıkta Şiddete Genel Bakış[Elektronik Sürüm]. *Sağlık ve Hemşirelik Yönetim Dergisi*, 1(3),44-54.